

JEGYZETEK

NÉPTÁNCKUTATÁSUNK ÜGYÉBEN

1. A romániai magyar néptánc kutatás ügyében alábbi néhány jegyzetemet bátortalanul papírra vetve, mintha hosszú szünet után kiújult szenvedélynek hódolnék, hisz pályám kezdetén, amidőn ifjúi fővel azt hittem, hogy egy véges ember a folklórnak a végtelennel ölelkező egész látóhatárát alkotóan áttekintheti, néptáncainkkal is elég sokat foglalkoztam. Valamelyik szakbibliográfiában esetleg megmutathatnám, de talán bibliográfia nélkül is emlékezhetnek reá néhányan, hogy én adtam ki Elekes Dénessel 1949-ben a háború utáni első szerény táncgyűjteményünket *Táncoljunk, daloljunk! Székely néptáncok* címmel. Hadd előlegezzem már most, hogy sajnós, ennek a gyűjteménynek idestova negyed évszázad óta vajmi kevés folytatása akadt. Vagy még előbb, 1946-ban az *Erdélyi Múzeumban*, illetőleg a Gunda Béla professzorom által szerkesztett *Erdélyi Néprajzi Tanulmányok* sorozatának 7. számaként közöltem *A tánc a mezőségi Pusztakamaráson* című táncélet-tanulmányomat, amelyet mai szóval folklórszociológiai leírásnak lehetne mondani, de amelynek még kevesebb folytatása volt, mint az előbbinek. Majd sorra következtek apróbb cikkeim és kritikáim, jó tíz éven át, elsősorban az *Utunk* hasábjain, mígnem az 1958. április 17-i számban, *Néptánckutatóink hivatása* címmel, úgyszólván búcsút mondtam a táncnak. Búcsút mondtam részben azért, mert szakterületemet nekem is szűkebbre kellett fogynom, de még inkább talán azért, mert cikkeim pusztába kiáltó szók maradtak. Visszhang, vitatkozás és társadalmi hatás nélkül nincs sok értelme az írásnak, hacsak nem az utókornak szánjuk hírlapok, folyóiratok tengerébe rejtett üzeneteinket. Ma már, újabb másfél évtized múltán, talán inkább lesz kivel néptánc kutatásunk ügyében jó szót váltani, ami annál is inkább szükséges, mert a romániai magyar koreográfusok felé irányuló akkori igényeink közben megsokszorozódtak, tehát időszerűségük is súlyosbodott.

2. Egykori érdeklődésem azonban vajmi kevés jogot adna arra, hogy ismét a néptánc ügyébe ártsam magam, ha az idő nem kovácsolt volna belőlem olyan folkloristát, aki közvetlen, személyes munkáján, vagyis a „háztájin“ kívül folklórkutatásunk *egészének* gyarapodását óhajtja, s ezt az óhajt szóban és írásban egyaránt szolgálni igyekszik. Szembetűnő ugyanis, hogy népköltészeti és népzene kutatásunk tudományos és tudománynépszerűsítő eredményeihez, sikereihez mérten koreográfusaink többsége jobbra még mindig csak a színpadon „vágja ki a pontot“, annál kevésbé a sajtóban és a könyvkiadásban. Míg népköltészetünk és népzene nék ügye egész köztudatunkban kezdi elfoglalni az őt megillető helyet, addig a harmadik ikertestvérnek, a néptáncnak szinte-szinte nincs szakirodalma: gyűjtemények és tanulmányok, tervek

és jelentések, viták és kritikák. Értsük meg jól: a tánc kutatás lemara-
dása egész folklórkutatásunkat hátrafelé húzza, előrukkolása viszont az
egésznek javára szolgálna. Nem lehet ugyanis sem országos, sem nem-
zetközi szinten korszerű és modern, de még csak tudományos sem az
a folklórkutatás, amelynek egyik-másik ágát szorgosan műveljük, mi-
közben a többit elhanyagoljuk, sőt némelyiknek talán a létéről-szüksé-
géről is megfeledkezünk.

3. Ámde most már lépünk ki a tudomány bűvköréből, hisz néptánc-
kutatásunk sorsa korántsem csak külön a koreográfusok és általában
a folkloristák szakmai gondja, hanem a romániai magyar nemzetiség
egyik közügye, s mint ilyen, az országos ügyek egyike. Folklórkutatá-
sunk, szaktudományi céljain messze túl, épp ezáltal nyer művelődés-
politikai, politikai jelentőséget. Folklórunk méltó tudományos feltára-
sának és értékelésének elmulasztása ugyanis nemzetiségi kultúránkat
apasztja, és ezáltal az ország művelődési kincsestárát szegényíti. A terv-
szerű, tudományos folklórkutatás viszont reális nemzetiségi önismere-
tünket szolgálja, szocialista nemzetiségi öntudatunkat, szülőföld- és ha-
zaszeretetünket erősíti; kultúránkat és az egész ország kultúráját gya-
rapítja.

Csakis ezen az elméleti alapon lehet néptánc kutatásunk ügyét or-
szágos szintre és rangra emelni, illetőleg az ország kulturális-tudomá-
nyos vérkeringésébe bekapcsolni. Ismeretes, hogy az utóbbi másfél év-
ben a román folkloristák, számos író és néprajztudós részvételével, az
egész országban szétgyűrűző tanácskozásokat, termékeny vitákat kez-
deményeztek a néptánc helyzetéről és jövőjéről, újjólágb bizonyítva,
hogy nincs koreográfia a tömegművelődéstől, a társadalom egész kul-
turális fejlődésétől elszigetelve.

Jelenleg a központi sajtóban „a folklór szennyeződése ellen“ folyik
sokoldalú eszmecsere, ámde bármi legyen is az országos viták indítéka,
jelszava vagy célja, az unos-untalan hangoztatott igény mindig a hite-
lesség: a folklór hitelessége! A hitelességnek viszont mi a kizárólagos
alapja és biztosítéka? A folklór (a mi esetünkben a néptánc) tudományos
ismerete, ehhez pedig egyetlen út vezet: gyűjtése, tanulmányozása. Vég-
ső soron a néptánc kutatás eredményein múlik egész népi táncmozgal-
munk tartalma, iránya és minősége. Mielőtt a néptáncot színpadra vagy
filmre vinnénk, fel- vagy átdolgoznánk, stilizálnánk vagy továbbfejlesz-
tenénk, előbb alaposan meg kell néznünk-vizsgálunk és hitelesen rögzí-
ténünk. A néptáncok tervszerű, nagyarányú összegyűjtése és tanulmá-
nyozása tánc tudományunk és táncművészetünk olyan alfája meg óme-
gája, amelytől mindig el kell indulnunk, és amelyhez mindig vissza kell
térnünk.

A tánc körüli országos viták hevében mintha végre-valahára a ro-
mániai magyar koreográfusok is kezdenének fölésmélni. 1972. június
2-án Kézdivásárhelyen és 1973. június 4-én Árkoson a „Bálványos“ folk-
lórfesztiválhoz, 1972. november 11-én Székelyudvarhelyen a „Vadrózsa“
népi együttes alapításának tizenötödik évfordulójához, s 1973. május 21-én
Csíkszeredán a „Tavasza a Hargitán“ folklórfesztiválhoz kapcsolódó tu-
dományos ülésszakok, illetőleg tanácskozások igazi fordulatot jelentenek
ezen a téren.

A csíkmenasági művelődési ház együttese

4. Ilyen körülmények közt néptánckutatásunk terhét koreográfusaink hordozzák, akiknek a száma viszont országosan is, nemzetiségi viszonylatban is sokszorosan meghaladja a hivatásos folklórkutatókét. Jól jönne most egy statisztikai kimutatás, de nélküle is tudjuk, hogy nincs az országban olyan megye vagy municípium, amelyben ne volna legalább egy, de gyakran több hivatásos, félhivatásos vagy műkedvelő tánc csoport, élén a hivatásos (fizetett) koreográfussal. A Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Megyei Irányító Központjainak szintén hivatásos táncirányítói ugyancsak a koreográfusok népes taborát gyarapítják.

Csak hogy ők nem kutatói, hanem alkotó továbbfejlesztői a néptáncnak — mondhatná valaki. Viszont miféle művészi továbbfejlesztés az, amely nem a táncfolklór tudományos ismeretén alapszik? — kérdezzük

erre mi. Koreográfusaink gyakran és szívesen hivatkoznak Bartóknak arra az előadására (*A paraszttzene hatása az újabb műzenére*, 1931), amely a népzene feldolgozásának három szintjét különbözteti meg, s ezt az útmutatást a néptánc színpadi feldolgozására alkalmazva maguk is elfogadják. Ámde ne feledjük, hogy Bartók a maga zeneszerzői elméletét és gyakorlatát gigantikus tudományos életműre: közel 10 000 kelet-európai népdal összegyűjtésére és kiadására, sorozatnyi népzene-gyűjtemény és tanulmány millió tanulságára építette. Idézzük csak kis-koreográfusainknak is szóló tanítását: „Az én véleményem egyébként az, hogy akkor lehet csak igazán intenzív a paraszttzene hatása valakire, ha az illető a paraszttzenét ott, a helyszínen, a paraszttokkal közösségben *átélhette*. Más szóval: szerintem nem elegendő, ha csak múzeumokban elraktározott paraszttzenével foglalkozunk. Mert a lényeges az, hogy a paraszttzenének szavakkal le sem írható benső karakterét vigyük át a műzenénkbe, hogy átömlésszük belé a paraszti muzsikálás levegőjét. Nem elegendő csupán paraszttzene-motívumok vagy ilyen motívum-utánzatok beoltása a műzenébe: ilyesmi csak *külsőleges felcifrálás*hoz vezetne.“ A zeneszerző Bartók elképzelhetetlen vagy merőben más lett volna a folklórtudós Bartók nélkül; Kodállal ugyanez a helyzet.

Nemcsak hivatkozva reájuk, hanem tanulva tőlük és követve is őket, mondjuk meg nyíltan: ha koreográfusaink mindazt a tudományos dokumentációt, amelyet a néptánc művészi továbbfejlesztésének megvalósítása végett a filmekben és hangszalagokon, főként azonban jegyzetfüzeteikben felhalmoztak, gyűjtemények, tanulmányok, cikkek, adalékok, jegyzetek stb. formájában rendszeresen közölték volna és közölnék, ma a népköltészeti és népzene-kutatásunkhoz hasonlóan romániai magyar néptánc-kutatásunk is volna. Félős azonban, hogy koreográfusaink egyikének-másikának tudományos dokumentációja hosszas, alapos és áldozatos kutatómunka helyett szubjektív impresszióig terjed; tisztelet a kivételnek.

5. Épp a kivételek kedvéért, jobban mondva azért, hogy tánckiadványainkról végre pontos képet nyerjünk, átnéztem a *Bibliografia Republicii Socialiste România* egész sorozatát 1952. január 1-től 1972. december 31-ig. A bibliográfia segítségével, huszonegy év romániai könyvtermésében, hét tánckötetet találtam magyar koreográfus tollából. A kolozsvári Egyetemi Könyvtár köteles példányainak osztályán még két olyan kötetre bukkantam, amely a nemzeti bibliográfiából hiányzik. A magam könyvespolcáról további három olyan könyvet helyeztem melléjük, amely sem a bibliográfiában, sem a köteles példányok közt nem található. Székely Dénestől tudom, hogy alább idézendő kötetén kívül még négy kötete jelent meg, ezekhez azonban nem tudtam hozzájutni. Bárki megítheti, hogy ilyenformán aligha lehet szó teljességről, e sorok koreográfus-olvasói azonban bizonyára segítséget nyújtanak abban, hogy a hiányokat pótolva, egy valóban teljes bibliográfiát igyekezzünk összeállítani. Itt megjelenésük időrendjében sorolom fel a romániai magyar koreográfusok önálló köteteket. A bibliográfiai leírás után zárójelben utalok mindenik kötet tartalmára, valamint tudományos-technikai kivételének néhány adatára:

Domokos István: *Felcsíki táncok*. A zenét lejegyezte és rendszerezte Szer Gábor. A kosztümtervet rajzolta Orbán Irma. Maros—Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa, Népi Alkotások Tartományi Háza. Marosvásárhely, 1964. 224 lap. (Hat csikszentdomokosi tánc és négy táncfeldolgozás 36 ábrával, 128 térrajzzal, 10 dallammal, 2 színes melléklettel.)

Horváth Margit—Lőrincz Lajos: *Táncok*. [Horváth Margit: *Jobbágytelki táncok*. Népviseleti rajzok: Orbán Irma. — Lőrincz Lajos: *Vetélkedés*. Sárpataki férfitánc. Rajzok: Haáz Sándor. Zene: Szer Gábor.] Maros—Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa, Művelődés- és Művészetiügyi Bizottság, Népi Alkotások Tartományi Háza. Marosvásárhely, 1965. 130 lap. (Hat tánc és egy táncfeldolgozás 78 ábrával, 17 térrajzzal, 8 dallammal, 3 színes melléklettel.)

Domby Emeric: *Dansuri populare din regiunea Cluj*. Volumul I. Culegeri: Ioan R. Nicola. Aranjamente muzicale: Ioan R. Nicola și Tiberiu Fátzol. Coperta, planșe colorate: Alexandru Cristea. Descrierea costumelor: Aurelia Tița. Sfatul Popular al Regiunii Cluj, Casa Regională a Creației Populare. [Cluj] 1967. 332 lap. (Kilenc román és négy györgyfalvi magyar táncból alkotott két román és egy magyar táncszvit 109 térrajzzal, 64 ábrával, 13 dallammal, 9 színes melléklettel.)

Székely Dénes: *Bal la Rușii Munți*. Tablou coregrafic. Muzica: Birtalan József. Planuri de costume: Orbán Irma. Fotografii: Seprődi Sándor. Versiunea în limba română: Veronica Hinghian. Comitetul de Cultură și Artă Județul Mureș, Casa Județeană a Creației Populare. Tîrgu-Mureș, 1968. 136 lap. (Egy román táncjáték 25 fényképpel, 44 térrajzzal, 17 lap kottával, 2 színes melléklettel.)

Luczai Carol: *Culegere de jocuri populare din Bihor*. Aranjament muzical: Vladimir Volosin, Ilustrații: Emilia Weis. Cartografia: Luczai Elisabeta. Casa Creației Populare a Județului Bihor. [Oradea] 1969. 96 lap. (Tizenhárom román tánc 13 térrajzzal, 11 ábrával, 11 dallammal, 6 színes melléklettel.)

Domokos István: *Favágók*. Táncjáték. Görgényvölgyi táncok. A zenét Birtalan József gyűjtötte és dolgozta fel. A kosztümterveket Orbán Irma rajzolta. Maros Megye Művelődés- és Művészetiügyi Bizottsága, Népi Alkotások Megyei Háza. Marosvásárhely, 1970. 352 lap. (Egy román táncjáték és kilenc román tánc, 81 térrajzzal, 76 ábrával, 20 dallammal, 4 színes melléklettel.)

Domokos István: *Tăietorii de lemne*. Jocuri din Valea Gurghiului (Ibănești—Hodac). Comitetul de Cultură și Artă al Județului Mureș, Casa Creației Populare. Tîrgu-Mureș, 1970. 358 lap. (Az előbbi kötet román fordítása.)

Lőrincz Lajos: *Táncsokor*. Felsőmarosmenti román táncok. Zene: Tóth Sándor. Népviseleti rajzok: Orbán Irma. Fényképek: Koncz János. Maros Megye Művelődés- és Művészetiügyi Bizottsága, Népi Alkotások Háza. Marosvásárhely, 1970. 152 lap. (Öt tánc 54 fényképpel, 49 térrajzzal, 4 dallammal, 2 színes melléklettel.)

Lőrincz Lajos: *Hora satului*. Jocuri populare de pe Mureșul de Sus. Aranjament muzical: Tóth Sándor. Planșe de costume: Orbán Irma. Fotografii: Koncz János. Versiunea în limba română: Veronica Hinghian. Comitetul pentru Cultură și Artă a Județului Mureș, Casa Creației Populare a Județului Mureș. Tîrgu-Mureș, 1970. 156 lap. (Az előbbi kötet román fordítása.)

Horváth Margit: *Táncszvit Erdőszakáll és Lövér táncából*. Maros Megye Művelődés- és Művészetiügyi Bizottsága, Népi Alkotások Háza. Marosvásárhely, 1970. 116 lap. (Táncszvit hat román tánc alapján, 21 fényképpel, 48 térrajzzal, 4 dallammal.)

Domby Emeric: *Dansuri populare din județul Cluj*. Volumul II. Culegeri și aranjamente muzicale: Ioan R. Nicola și Andrei Ionescu. Coperta, planșe colorate: Alexandru Cristea. Comitetul Județean pentru Cultură și Artă, Casa Județeană a Creației Populare. [Cluj] 1971. 352 lap. (Két román és egy magyar — az utóbbi hét széki táncból alkotott — szvit, minden lapon táncírással, 79 térrajzzal, 17 dallammal, 6 színes melléklettel.)

Domby Imre: *Kalotaszegi népi táncok*. A zenét rendszerezte és feldolgozta Márkos Albert. A címlapot és jelmezeket tervezte Cristea Alexandru. Kolozs Megye Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottsága, Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Kolozs Megyei Irányító Központja. [Kolozsvár] 1972. 208 lap. (Négy magyar tánc táncírással, 46 térrajzzal, 5 dallammal, 2 színes melléklettel.)

A jegyzékből adódó első tanulság nem a szerzőket, hanem a kiadókat: a volt Népi Alkotások Tartományi, majd Megyei Házait, illetőleg ma a Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Megyei Irányító Központjait illeti. Ezt a könyvkiadást a szakkritika kezdetétől fogva keresztüztübe fogta, de a Központok nem zavartatják magukat. A kritika egyik célpontja, több más mellett, az az anakronisztikus gyakorlat, hogy a kiadványok nem jutnak be az országos könyvforgalomba, vagyis az ország tudományos és kulturális vérkeringésébe, hanem — a Megyei Irányító Központok egymás közti csekély, tájékoztató jellegű cseréjét nem számítva — kizárólag a megyében osztják szét őket. Így válnak országos szinten már a kiadás pillanatában bibliográfiai ritkaságokká, sőt ismeretlen és hozzáférhetetlen könyvekké. A fenti jegyzék összeállításának tanulságai azonban még ennél is kiáltóbbak: a Megyei Irányító Központok kiadványainak egy része nemcsak az ország tudományos és kulturális életéből hiányzik, hanem a nemzeti bibliográfiába sem kerül be; úgy jelenik meg és úgy tűnik el, hogy az országos nyilvántartásban még egy cím sem marad utána.

Jegyzékünk további tanulságai viszont már a koreográfusokra vonatkoznak.

Először: a romániai magyar koreográfus a leghatékonyabban a romániai magyar táncok összegyűjtésével, tanulmányozásával és kiadásával, valamint a román és magyar táncok összehasonlításával járulhat hozzá az országos táncutató felvirágoztatásához. Így sugallja ezt az országos tudományos együttműködés és munkamegosztás, ez az ő joga és kötelessége; ezt tőle senki nem vitatja el, és senki sem fogja helyette elvégezni.

Más tanulság: miközben folklórnk olyan párját ritkító értékeit, mint például a népballadák vagy a népmesék, még ma sem sikerült átfogó válogatásban románul megszólaltatni, vagy miközben az ország valamennyi irodalmi könyvkiadójának állandó gondja a romániai magyar irodalom kimagasló értékeinek román tolmácsolása, azalatt koreográfusaink könnyedén közlik műveiket két nyelven. De miért? Ha Domokos István, Lőrincz Lajos vagy Székely Dénes román táncfeldolgozásait magyar folklórcsoport akarja bemutatni, vajon nem tudják a román kiadványból megtanulni?

Sőt, most már menjünk végig a megkezdett úton. Ha egyszer komolyan számba vennők, hogy ezeket a száz meg száz lapnyi táncfeldolgozásokat hány csoport tanulja be, az eredményen magunk is meglepőd-nénk. Akkor viszont nem volna-e célszerűbb, ha lemondanánk a kiadásukról, és tényleges igény esetén alkotásaikat maguk a szerzők tanítanák be a csoportoknak? Véleményem szerint elsősorban a hiteles táncgyűjtések érdemtelnek nyomdafestéket. A táncfeldolgozások értéke fő-löttébb viszonylagos és mulandó; a hiteles népi táncanyag az az egyedül tiszta forrás, amelyből a koreográfusok mindenkor kedvük szerint méríthetnek, és tehetségük szerint alkothatnak.

A tánckiadás ugyanis drága multság; a fényképek, ábrák, térraj-zok, dallamok, színes mellékletek sokasága ezt a tényt önmagában elárulja. Noha a Megyei Központok kiadványai, mint láttuk, nem jutnak könyvárusi forgalomba, a nemzeti bibliográfia két tánckötetnek valami-lyen ok miatt az eladási árát is közölte. Lőrincz Lajos *Táncsokorjának*

magyar kiadása 38, a román 39 lej. Ezt a 156 lapnyi fűzött könyvecskét helyezzük a *Balladák könyve* mellé: 680 lap, 162 dallam, kézzel hímzett egészvászon kötés, a romániai magyar könyvkiadás egyik kimagasló teljesítménye, 59 lejért. Hány rangos folklórgyűjteményt, táji, műfaji, vagy akár összesítő válogatást lehetett volna a Megyei Irányító Központok tánciadványainak árából közzétenni — a tudományos táncgyűjteményeket is ide számítva.

Ha ugyanis szorosabban vett folklorisztikai kérdésekre térünk, koreográfusaink fenti köteteiben tudományos módszert ne keressünk; nem is azzal a céllal készültek. A legelső könyvet kivéve, a szerzők még táncos és zenés adatközlőik nevééről, valamint a gyűjtés idejéről is megfeledtek. A táncokat nem illesztették be sem történeti, sem etnikai összefüggéseikbe, sem a régi vagy a mai falu életébe. Táncírást kizárólag Domby használt két utóbbi kötetében; ez sem nemzetközi írásmód, hanem saját rendszere. Így magyar nyelvismeret nélkül az egész könyvsorozat táncanyaga hozzáférhetetlen és használhatatlan.

6. Alig múlt másfél esztendeje, hogy a *Művelődés* 1971. évi 10. számában Kelemen Ferenc *Meddig él a néptánc?* cím alatt három kérdést intézett marosvásárhelyi szakemberekhez. A harmadik pontra adott válaszok („Hogyan látja a táncszakirodalom kérdését?”) annyira kimerítették néptánc kutatásunk hiányosságait, hogy nehéz lenne azokat megpótolni. Csakhogy a megkérdezettek többsége — hét közül négy — koreográfus, mégis úgy nyilatkozott, mintha nem tulajdon munkájáról, hanem valami idegen szakmáról volna szó. Tanulságos lesz idézni egyet-mást a válaszokból, mert kiegészítik az eddig tárgyaltakat, és továbbgondolkodásra, további vitákra serkentenek.

Kezdjük az oktatás-szervezés ügyével.

„Szükséges végre létesíteni koreográfiai főiskolát, vagy legalább szakot” — mondja Zoltán Aladár. Az országban valóban nincs főiskolai táncoktatás, a szakemberek — valamilyen más egyetemi vagy főiskolai szak elvégzése után — maguk specializálódnak. A bukaresti Etnográfiai és Folklór Intézet tánckutatóinak példája igazolja, hogy ezen az úton a legmagasabb tudományos szintig lehet jutni; ez az út a magyar koreográfusok számára is nyitva van. Ám ne feledjük, hogy a táncfolkloristákkal együtt valamennyi folklorista és etnográfus hasonló módon képezi magát, hisz a romániai felsőoktatásban jelenleg sem népköltészeti, sem népzenei, sem néprajzi szak nincs. A valós szükségletek megállapítása, majd e szakok egyenkénti vagy még inkább együttes megszervezése állami feladat, azonban nem szabad és nem lehet tőle függővé tenni a már évek, esetleg évtizedek óta működő koreográfusok munkáerejéit.

Zoltán Aladár következő mondata az előbbihez kapcsolódik: „Szövetséget a táncnak, akár a zeneszerzőknek, íróknak, képzőművészeknek, sportolóknak.” Az országban különböző néven és formában régóta működnek folklórkörök, de a táncfolkloristák, tudunkkal, egyikben sem szerveztek maguknak szakosztályt, munkaközösséget. Újabban mindegyik megyében megalakult vagy alakulóban van az Etnográfiai és Folklór Szövetség.

Egy kis példa még jobban felvillanthatja, hogy már rég meglévő, de kihasználatlan erőinkkel miként gazdálkodhatnánk, ha ötletesek és lelkesek volnánk. A marosvásárhelyi népi együttes kezdetben huszonnégy, ma már harminkét táncosa kizárólag a táncért és a táncból él; koreográfusokkal együtt ötször-hatszor többen vannak, mint a hivatásos romániai magyar folkloristák. Megalakulása (1956) óta az együttes mintegy 2500 falusi kiszállást szervezett. Ha e kiszállásokon, megfelelő terv és kérdőív alapján, nem a harmincvalahány, hanem mondjuk csak tíz táncos a néhai és mai falusi táncélet, táncszokások, táncrend, tánczene stb. csak egy-egy kis vonatkozásának pontos tisztázására tíz-tizenöt percet szentelt volna, és a választ egy cédulára írja, ma dúsgazdag táncadattárunk lenne — akadémiai kutatók és költségvetések nélkül. Jól tudom, hogy bármelyik együttes falusi kiszállásai sokszor milyen sebében és milyen körülmények között történnek, de nem mindig. És ha kisiskolás gyermekekkel — nálunk éppúgy, mint szerte a világon — az életkoruknak megfelelő folklórműfajok gyűjtése céljából nagyhatású, országos mozgalmakat lehet szervezni, még inkább elvárhatjuk ugyanezt azoktól az értelmiségiektől, akiknek a néptánc élethivatásuk.

7. A körkérdésre adott válaszokban feltűnően (és jellemzően?) kevés hivatkozást találunk a néptánckutatás tudományos módszereire és eszközeire vonatkozólag.

„Egyelőre igen érezteti hiányát a tudományos alapokra helyezett lejegyzési módszer“ — mondja Haáz Sándor, de nem világos, hogy mi-ben látja a hiány okát. Rég eljött az ideje annak, hogy koreográfusaink elsajátítsák a Lábán—Knust-féle, nemzetközileg elterjedt táncírást, ha nem akarnak az országtól és a világtól továbbra is elszigetelődni.

„Hol találhatnánk legalább egy bibliográfiai útmutatót?“ — kérdi Székely Dénes és Domokos István. A fogalmazás itt sem eléggé szabatos, hisz nemzetközi és magyar táncbibliográfiák egyaránt vannak. Ha a romániai magyar táncirodalomra gondolnak, az mind a román, mind a magyar néprajzi bibliográfiában szerepel. Ha viszont önálló romániai magyar táncbibliográfiát igényelnének, azt nyilvánvalóan nekik kell összeállítaniuk. Én azonban ezt az igényt régóta melengetett gondolatként egy romániai magyar néptudományi bibliográfia tervére szélesíteném; abban nemcsak a koreográfusok, hanem mindenik etnográfus, folklorista és nyelvjáráskutató megtalálná a maga fejezetét.

8. A tudományos-módszertani vonatkozásoktól eltérően a szerzők annál gyakrabban visszatérnek a kiadás, a közlés lehetőségeire.

Zoltán Aladár: „Állandó jellegű kiadót biztosítani a népművészet kincseinek, külön a tánc megőrzésére.“ A tánckönyvek fenti jegyzéke mutatja, hogy a közlésnek egyelőre még a (különbön gyakran szóba kerülő) önálló folklórkiadó nélkül is úgyszólván korlátlan lehetőségei vannak. Láttuk, hogy koreográfusaink mostanáig mindössze három Megyei Irányító Központnál: a marosvásárhelyinél, a kolozsvárinál és a nagyváradinál publikáltak, holott a mostani közgazgatási beosztás szerint a Kárpátok ívén belül tizenhat megye van, ugyanannyi Központtal. Mivel e megyék mindegyikében van több-kevesebb magyar lakosság, a Központok kiadnak a táncaikat, ha kéziratot kapnának. Országos kiadóinknál

szintén nincs egyetlen magyar tánckézirat sem. A tánckönyvek közlésének legelső feltétele tehát nem egy szakkiadó létrehozása, hanem a tánckönyvek megírása.

„Szükséges végre egy tánclapot haladéktalanul kiadni” — hangsúlyozza Zoltán Aladár. „Mikor lát napvilágot az annyit emlegetett tánclap?” kérdi Székely és Domokos. A magyarul közlő néprajzosoknak, népköltészeti és népzenekutatóknak szintén nincs szaklapjuk, de van *NyIrK*, *Korunk*, *Igaz Szó*, *Művelődés*, *Utunk*, *A Hét*, *Ifjúmunkás*, *Falvak Dolgozó Népe*, *Előre* és így tovább, az összes megyei napilapokig. Mindezekből a periodikákból a koreográfiai tanulmányok, cikkek úgyszólván teljesen hiányzanak. Vajon hihető-e, hogy ha megindul egy tánclap, a nem író és nem publikáló koreográfusok egyszerre írni és közölni kezdenek? Aligha, s ezért sorrendben talán mégsem a tánclap a legfontosabb, hanem az a fordulat, hogy koreográfusaink papírra vessék mindazt, ami a fejükben meg a lábukban van.

9. A körkérdésre adott válaszok egyik legérdekesebb tanulsága egy kiemelkedő elméleti szakember megjelenésének óhaja.

Székely—Domokos: „Mikor lesz végre nekünk is egy (bár egy) hozzáértő, művelt, jóízlésű szakkritikusunk?” Akkor, amikor egy (bár egy) hozzáértő, művelt, jóízlésű koreográfus fáradhatatlan tanulással és munkával szakkritikussá képezi és növi ki magát. Szabó Csaba: „Nekünk, zenészeknek nagy szerencsénk van Bartókkal és Kodálllyal. Tánctudós azonban ezen a vidéken tudomásom szerint sohasem volt, és nincs ma sem. A lemaradást viszont sürgősen pótolni kellene.” Bartók és Kodály nem készen lett: mindennapi aprómunkával kezdték pályájukat, és folyamatosan, fokozatosan nőttek óriásokká. Nincs kizárva, hogy a néptánc kutatás jövődjéé Bartókja, Kodálya szintén köztünk van már, csak kezdené néhány apró cikkel és tanulmányal, felszólalással és vitával megmutatni magát.

10. Talán sikerült szándékom szerint érzékeltetnem, hogy a néptánc kutatás nincs hátrányban a rokonszakmákkal szemben, sőt ellenkezőleg: hivatásos koreográfusaink száma sokszorosán nagyobb hivatásos folkloristáinkénál, lehetőségeik pedig, mivel jórészt kihasználatlanok, egy ideig úgyszólván még korlátlanok. Nemcsak új intézményekre, kiadókra, folyóiratokra van szükség, hanem a már meglevő kereteket is maradéktalanul ki kellene használni és tölteni. A következő évekre ez minimális és maximális munkatervnek egyaránt elég volna; bár sikerülne megvalósítani!

Mindenki, aki a romániai magyar tudomány és művelődés ügyét a szívében hordja, hön óhajtja, hogy néptánc kutatásunk csodálatos táncfolklórunkhoz méltó szintre emelkedjék. Míg azonban mi, nem koreográfusok, hozzánemértésünk miatt csak az óhajjal, a vággyal maradunk, addig koreográfusainktól merőben mást: felelősséget, odaadó munkát és egyre több-jobb eredményt várunk.